

УДК 504.75.13.101.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v047.2024.3>**Я. М. Горбаль**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-7661-6787>

аспірант кафедри соціології та філософії

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького,

асистент кафедри історії та філософії

Бердянського державного педагогічного університету

Н. І. ГлебоваORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3417-1337>

доктор соціологічних наук, професор

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ВІЙНИ: ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Постановка проблеми. Поточний стан взаємовідносин у геополітичному трикутнику «Україна – Російська Федерація – країни Заходу» відзначається крайньою напругою, особливо на тлі російсько-української війни. Це призвело до різкого зростання загроз як глобальній, так і національній безпеці. У цих умовах важливим елементом забезпечення військової безпеки держави є аналіз чинників, що визначають загрози національній безпеці України у військовій сфері.

Війна завжди була однією з найглибших і найважчих тем для людського розуміння і роздумів. Філософські аспекти війни, включаючи її етичні, екзистенційні та політичні виміри, мають значний вплив на формування освітніх ідентичностей. В сучасному світі, де конфлікти стають дедалі складнішими та глобальними, розуміння війни через призму філософії набуває нових вимірів, особливо в контексті освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми трансформації війни у сучасному соціально-філософському знанні розглядаються через дві дослідницькі стратегії. Перший домінуючий фактор, який визначає тенденції сучасної трансформації війни, полягає у зміні статусу суб'єкта військового насильства, що приймає рішення про цілі, засоби та способи ведення війни – М. ван Кревельд [2]. Друга дослідницька стратегія акцентує увагу на пріоритетній ролі високих технологій у трансформації війни: їх стрімкий розвиток революціонує засоби військового насильства і, як наслідок, змінює форми війни – Е. Тоффлер [5], З. Бжезінський [1], М. П. Требін [6].

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження філософських вимірів війни та їх впливу на формування освітніх ідентичностей у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасних соціально-філософських підходів до вивчення війни дозволяє дійти висновку, що докорінні перетворення в політичній та технологічній сферах у ХХ – на початку ХХІ століття вимагають перегляду концепції «класичної війни». Ідея про те, що кожна цивілізація створює свій спосіб ведення війни, не є новою. Пруський військовий теоретик Клаузевиц зазначав, що «у кожного століття своя властива йому форма війни... тому в кожного століття й своя теорія війни». Сьогодні ми спостерігаємо радикальну диверсифікацію видів війн [6].

Геополітичні чинники трансформації засобів і форм війни включають кілька основних факторів, які взаємодіють між собою:

– Розвиток ядерної зброї, що виник у контексті «холодної війни», призвів до появи політичних цілей, які стали відзеркаленням широкого спектру невійськових засобів, таких як створення нових наднаціональних суб'єктів, наприклад, ООН та НАТО, які управляють та контролюють різні сфери суспільного життя на глобальному рівні, а також можуть легітимувати та санкціонувати використання збройного насильства за потреби.

– З'ява міжнародних мережевих терористичних організацій, які побудовані на принципах екстериторіальності та інтернаціональності, використовуючи для досягнення своїх політичних цілей «некласичні» методи насильства, такі як політичні вбивства, терористичні акти вибухів, взяття заручників тощо. Це призвело до виникнення нової форми війни на початку третього тисячоліття – терористичної [4].

Сьогодні політична мета війни знову стає центральною, і про це важливість політичного фактору говорив ще Карл фон Клаузевиц у своїй праці «Про природу війни». Він підкреслював, що полі-

тична мета, що стоїть в основі війни, виступає мірками для того, якої мети потрібно досягти за допомогою військових дій, і визначає обсяг зусиль, які необхідно прикласти. Клаузевіц зазначав, що політична мета не може бути розглянута абстрактно, оскільки вона залежить від взаємовідносин між країнами. Він вважав, що напруженість у відносинах між державами може призвести до війни навіть за найменшим приводом. Клаузевіц відомий своїм визначенням війни як політичного акту і знаряддя політики, продовженням політичних відносин за іншими, специфічними засобами, такими як зброя. Для нього війна була лише засобом досягнення мети, і він закликав розуміти її не як самостійне явище, а як інструмент політики. Тільки таке розуміння війни, за його словами, дозволяє уникнути протиріччя з військовою історією [3].

Найважливішою особливістю сучасної війни є взаємообумовленість політичної та технологічної сфер життя соціуму. Тому для розуміння трансформації війни доцільно проводити аналіз змін її типів.

Філософія війни має на меті відповісти на питання про сутність, зміст і природу війни. Хоча на перший погляд війна може здатися простою і зрозумілою, але виникають труднощі, коли ми намагаємося прояснити її для себе. Наприклад, складно зрозуміти, що саме ми розуміємо під поняттям «війна», яке її значення для історії людства, а також можливо, чи можна її осмислити в категоріях моралі.

Існує ще одна складність, пов'язана з тим, що філософів війни, як таких, фактично не існує. К. Клаузевіц, можливо, найбільш відомий серед них, проте навіть він спробував побудувати філософську систему війни. В інших випадках ми можемо отримати знання про війну з творів політичних філософів, етиків війни, юристів, істориків, соціологів і так далі, кожен з яких зосереджується на певних аспектах цієї теми, але не може надати системного вчення про війну.

З іншого боку, сукупність настанов та підходів сучасної європейської науки до вивчення та оцінювання феномена війни вкорінена в суспільній свідомості. Тому ця сукупність часто розглядається як приклад раціональності. Одночасно в різних культурах і суспільствах спостерігається сприйняття поширених у громадській думці уявлень про війну і мир як «природних людських поглядів на речі». Усвідомлення війни, її сутності та детермінант кожна епоха завдячує засвоєній культурній спадщині та доробку суспільної думки щодо культивування певної позиції конкретної людської спільноти відносно досвіду війни. Це стосується як минулих війн, так і тих, які тривають, а також можливих майбутніх конфліктів [7].

Воєнно-філософська думка, подібно до воєнних інститутів, є складником культури, продуктом суспільного прогресу й одночасно чинником його формування. Взаємини між людськими спільнотами породжують збройні конфлікти, незалежно від того, чи усвідомлюють це філософи. Коли вони, такі як Платон, Аристотель, Т. Гоббс або інші, записують свої думки з певної причини, ці записи можуть стати і часто стають засобами, за якими ті чи інші суспільства починають будувати свої соціальні інститути [3].

Історико-філософський огляд розуміння війни від мислителів минулого і сучасності дозволяє розкрити походження, потенціал і застереження щодо використання концептів та ідеальних конструкцій, які досі служать для систематизації потоку емпіричних даних щодо діяльності світових спільнот, що постійно змінюються. Сучасна наукова раціональність зберігає в собі формули політичної ефективності Макіавеллі, моделі «природного» та «громадянського» станів людства Гоббса, а також аргументи універсального міжнародного права Канта. У діалозі культур і епох ці мисленнєві утворення піддаються суттєвій переінтерпретації [2].

Звернення до розвитку воєнної проблематики в філософії другої половини XIX–XX століття допомагає зрозуміти, як європейська думка розкривала нові аспекти дослідження війни. Ці аспекти стали невід'ємними складовими системи сучасного воєнно-наукового розуміння війни, зокрема:

- динаміка ірраціональних чинників збройної боротьби;
- культурно-цивілізаційний аналіз глобальних воєнно-політичних процесів;
- феномени прийдешньої інформаційної ери;
- ігрове стратегічне моделювання військових конфліктів за методиками, які сформувалися у сфері економічного менеджменту [4].

Ці складові аналізу воєнної практики були виявлені та обговорені філософською думкою в часи кризи новоєвропейської моделі держави, модерної культури й політики. Спільними зусиллями представників різних напрямів сучасної філософії був сформований образ глобалізованого простору життєдіяльності суспільств «перехідного типу», в якому переоцінюються норми, цінності й ідеали, виявляються нові чинники змін, і в якому проступає новітня феноменологія війни і збройної боротьби.

Філософські аспекти війни:

1. Етичний вимір. Війна завжди ставила питання про моральність дій, зокрема про справедливу війну (*jus ad bellum*) та етичні норми ведення війни (*jus in bello*). Ці питання торкаються основоположних принципів права і моралі, що формують ціннісні орієнтири освітніх систем.

2. Екзистенційний вимір. Війна змушує переосмислювати сенс життя, смерть і виживання. Вона викликає глибокі екзистенційні кризи, які впливають на формування особистісних і соціальних ідентичностей, що, своєю чергою, відображається у змісті та методах освіти.

3. Політичний вимір. Війна є інструментом політичної влади і змін. Політичні рішення щодо війни впливають на освітню політику, зміст навчальних програм та ідеологічну спрямованість навчання [6].

Війна та освітні ідентичності:

1. Ідеологічний вплив. Освітні системи часто використовуються для формування патріотичних та націоналістичних ідентичностей у контексті війни. Військові конфлікти підсилюють ідеологічний контроль над змістом освіти, що впливає на формування світогляду молоді.

2. Переосмислення історії. Війни змінюють історичні наративи, що викладаються в школах та університетах. Військові конфлікти призводять до перегляду історичних подій, що впливає на колективну пам'ять і національну ідентичність.

3. Глобалізація та війна. Сучасні війни, зокрема тероризм і гібридні конфлікти, підкреслюють необхідність глобальної освітньої ідентичності. Освіта повинна враховувати глобальні виклики і сприяти формуванню громадян світу, здатних до критичного мислення і міжкультурної комунікації [7].

Практичне втілення філософських вимірів у освіті:

1. Критичне мислення. Освітні програми повинні включати курси з етики, філософії та історії війни, які сприяють розвитку критичного мислення. Це допоможе студентам усвідомити складність війни та її вплив на суспільство.

2. Мирна освіта. Програми, спрямовані на мирне вирішення конфліктів і ненасильницьку комунікацію, можуть стати альтернативою військовій ідеології. Вони сприяють формуванню культури миру та толерантності.

3. Інтердисциплінарний підхід. Вивчення війни та її впливу на суспільство повинно бути міждисциплінарним, об'єднуючи філософію, соціологію, історію, політологію та психологію. Це забезпечить всебічне розуміння теми [1].

Війна, хоч і жахлива, але потужний катарсис. Якщо вона не призводить до фізичної смерті або психічного руйнування, то може навчити людину знаходити силу вирішувати всі інші проблеми. Кваліфікований психотерапевт допоможе людині прийняти себе таким, як вона є, жити зі своїми проблемами, але не обіцяє їх вирішити. Адже життя складається з низки екзистенційних, психологічних, комунікаційних, кар'єрних, фінансових та інших проблем. Війна же приносить тільки смерть, створюючи нерозв'язну проблему, перед

якою всі інші проблеми стають малозначущими, і людина навчається жити з ними.

Більшість громадян розуміє, що Росія – зло. Сентимент до російської культури, мистецтва, літератури чи країни в цілому, якщо й існує, то в дуже обмеженій кількості. Це момент істини: Росія – ворог не тільки наш, але й усього людства, вона приносить смерть у світ [3].

У жахливий спосіб вона формує ідею спільної батьківщини, за яку нам дуже болить. Через трагедію, смерті та втрату територій ми формуємо для себе Україну. Це важливий екзистенційний досвід.

Німецький філософ Карл Ясперс у XX столітті відзначив, що людський страх перед смертю відрізняється від тваринного. Людям властивий біологічний страх перед знищенням і кінцем фізичного існування. Але також властивий екзистенційний страх перед змарнуванням життя, перед втраченою можливістю реалізації себе. Людині важливо кожну мить свого існування використовувати якомога повніше.

Іноді здається, що життя просто проживається напрасно. Війна змінює це відчуття. З одного боку, смерть стає надзвичайно близькою: кожен з нас може загинути від ракетного обстрілу, навіть не перебуваючи на фронті. Тому перед кожним з нас стоїть питання: що я роблю тут і зараз, щоб моє життя було важливим і цінним. З іншого боку, наразі нашим фундаментальним завданням є захист нашої країни, свободи, гідності і просто виживання у цьому кошмарі.

Але тут є ще одна проблема. У людей, які йдуть на фронт, немає сумнівів щодо сенсу їхнього існування. У тих, хто не взявши зброї, виникають питання про те, як подолати в собі страх смерті, як протистояти відчуттю, що життя проживається марно. «Чи має сенс те, що ми робимо зараз? Чи це справжнє життя?» [6]

Однією з найважливіших цінностей вільного світу є свобода пересування. Після 1991 року ми зрозуміли, що можемо подорожувати, вчитися в різних країнах, спілкуватися різними мовами з різними людьми. Ми стали вільними людьми. Але зараз стало очевидним, що ще однією важливою цінністю є можливість жити вдома. Люди повертаються в Україну навіть тоді, коли тут небезпечно, тому що батьківщина для них стала справжньою цінністю.

Страх є природним станом людини. Сміливість полягає не в відсутності страху. Лише дурень не боїться. Основне питання – як ми працюємо з цим страхом? Повернення в Україну має сенс, якщо у нас є чітке розуміння того, для чого ми це робимо.

Свобода, гідність і солідарність дають нам відчуття, що ми живемо, а не просто існуємо. В Радянському Союзі таких цінностей не було. Там було

суспільство, сповнене підозр і недовіри. Це було зроблено спеціально, щоб керувати людьми тоталітарним способом.

Українське суспільство раніше мало низький рівень взаємної довіри. Майдани та війна стають школою довіри для нас. Тепер ми можемо довіряти навіть незнайомій людині в справах, які стосуються загального блага. Попри всю корупцію та злочинність на вищому рівні, наша взаємна довіра на горизонтальному рівні зростає. Це надзвичайно важливо [5].

Американський учений Френсіс Фукуяма у своїй книзі «Trust» стверджує, що успішні суспільства відзначаються високим рівнем довіри. Ліберальні демократії, починаючи від країн Європи і закінчуючи США та Канадою, є прикладом таких суспільств. Нам довго бракувало цього, але зараз ми бачимо елементи довіри в нашому житті, що піднімає нас на новий рівень.

Україна є невід'ємною частиною Європи. Раніше ми говорили про те, що Україна не може без Європи. Тепер стало очевидним, що Європа не може без України.

Наші західні партнери вважають росіян частиною цивілізованого світу. Але Росія – це тінь цивілізації. Тінь, яка повторює контури певної форми, але всередині нею темрява. Але чи існує в цьому світі щось без власної тіні? Можливо, тінь справжньої цивілізації є функцією Росії? Проте ця тінь дуже близько до нас, ми на межі. Що ми маємо робити з цією тінню? Від нашої відповіді залежить майбутнє України. Для наступних поколінь має значення повне відмежування від цієї тіні – встановлення чітких військових, політичних, економічних, культурних, мовних та будь-яких інших кордонів. Нам потрібно розуміти, що російське – це щось чуже і вороже [4].

Німецький філософ Бернгард Вальденфельс у своїй книзі «Топографія Чужого» говорить, що цивілізовані суспільства характеризуються низьким рівнем ксенофобії. Здатність прийняти Чуже, не розчиняючи його у Своєму, ставитися до нього не як до ворожого, а як до чогось цікавого – ознака цивілізованого суспільства та людини. Але що робити, коли ми стикаємося з такою формою Чужого, яка саме до всього Чужого ставиться як до ворожого?

Філософ, письменник і журналіст Володимир Єрмоленко стверджує, що історія європейської цивілізації – це історія зменшення простору насильства, тоді як історія Росії – це історія максимального застосування насильства. У їхній класиці присутні інфернальні, некрофілічні та ксенофобські мотиви, а в сучасній російській літературі вони домінують. Це катастрофа і суцільне пекло. Це насолода від власної деградації. Це і є Росія.

Проблема полягає в тому, що осердя ідентичності росіян – це хвороба. Вони тримаються за

неї, бо якщо вилікуються, стануть не собою. І вони несвідомо цього дуже бояться.

Суперечливе вчення Маркса та різниця в його впливі на розвиток суспільства в Північній Європі порівняно з Росією може пояснюватись кількома факторами. По-перше, прийняття та інтерпретація ідей Маркса відбувалася в контексті конкретних історичних, політичних і культурних умов кожної країни. Північна Європа мала більш розвинуті політичні та правові структури, що дозволило втілити деякі принципи соціалізму, такі як соціальна держава, без зловживань та репресій. У Росії ж, історично зв'язаній з деспотичними традиціями, впровадження марксистських ідей призвело до насильства та репресій, що проявилось у ГУЛАГу та інших формах політичного терору [5].

По-друге, християнство, як і ідеї Маркса, інтерпретується та втілюється різними способами в різних культурах та історичних умовах. У цивілізованому світі, який приймає гуманістичні цінності, християнство може сприяти людинолюбству та пацифізму. Проте, у Росії, де християнство часто сплітається з націоналізмом та імперіалізмом, воно може приймати агресивні форми, які виявляються у військовій риториці та моральній катастрофі, що сталася з православною церквою сьогодні.

Політична культура також відіграє важливу роль у відрізненні між Україною та Росією. Україна, з її історією Магдебурзького права та інших форм самоврядування, має більш розвинену політичну культуру, що сприяє солідарності та довірі у суспільстві. Це протиставляється російській імперській традиції, яка часто пригнічує самоврядування та демократичні цінності.

Наталія Яковенко правильно вказує на те, що українське село мало свою систему права і громадянські права, що відрізняло його від російських сіл. Цей досвід життя за законом та взаємна довіра один до одного є важливим для формування сучасної української ідентичності та політичної культури. Шлях до майбутнього України проходить через вивчення та розуміння нашого минулого, а оцінка минулого повинна відбуватися з погляду того, яке майбутнє ми прагнемо побудувати [3].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Війна має глибокі філософські виміри, які суттєво впливають на формування освітніх ідентичностей у сучасному світі. Освіта повинна враховувати ці виміри для того, щоб формувати свідомих, критично мислячих та етично відповідальних громадян. Лише так можна створити суспільство, здатне протистояти викликам війни та сприяти утвердженню миру та справедливості. Подальші дослідження філософських вимірів війни та їх впливу на формування освітніх ідентичностей

відкривають широкі можливості для міждисциплінарних досліджень, розробки нових освітніх моделей і використання сучасних технологій. Це дозволить створити освітні системи, здатні ефективно реагувати на виклики війни та сприяти побудові мирного і справедливого суспільства.

Література

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», Київ, 2006, 203 с.
2. Кревельд М. Трансформація війни. Видавництво: ІРИСЕН, Соціум, Серія: Військова думка, Рік: 2015, 320 с.
3. Ситник Г. П. Філософія війни та миру: курс лекцій. К: ТОВ «САК Лтд.», 2023. 118 с
4. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Е. Тоффлер пер. з англ. Н. Бордукова. Харків: Акта. 688 с.
5. Тоффлер Е. Третя хвиля / Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
6. Требін М. Війна і тероризм: симбіотичні відносини. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, Політологія, 2017. Вип. 18 С. 365–369.
7. Требін М. П. Сучасний світ і його війни. «Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2016. 2(29), С. 5–27. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.29.70967> (дата звернення: 11.05.2024).

Анотація

Горбаль Я. М., Глебова Н. І. Філософські виміри війни: вплив на формування освітніх ідентичностей у сучасному світі. – Стаття.

Дослідження присвячене глибоким філософським вимірам війни та їхньому впливу на формування освітніх ідентичностей у сучасному світі. Аналіз показує, що освіта повинна враховувати ці виміри для виховання свідомих, критично мислячих та етично відповідальних громадян, здатних протистояти викликам війни та сприяти утвердженню миру і справедливості. Філософські аспекти війни розглядаються як фундаментальні чинники, що впливають на освітні процеси, формуючи світогляд і цінності майбутніх поколінь.

Одним із ключових аспектів є розуміння війни не лише як політичного або військового конфлікту, але і як явища, що має глибокий вплив на людську свідомість та ідентичність. Війна змінює ціннісні орієнтації суспільства, впливає на міжособистісні відносини та формує колективну пам'ять. В контексті освіти це означає, що навчальні програми повинні включати елементи, що допомагають студентам усвідомлювати складність і багатовимірність війни, а також її етичні та моральні наслідки.

Освіта, яка інтегрує філософські роздуми про війну, сприяє формуванню у студентів навичок критичного мислення, емпатії та розуміння інших культур і поглядів. Важливим є розвиток здатності до рефлексії та аналізу власних переконань і дій у контексті глобальних викликів. Це дозволить майбутнім поколінням краще

орієнтуватися у складних соціальних і політичних ситуаціях, а також активно працювати над побудовою мирного та справедливого суспільства.

Подальші дослідження філософських вимірів війни та їх впливу на формування освітніх ідентичностей відкривають широкі можливості для міждисциплінарних досліджень. Це може включати аналіз літератури, історичних подій, культурних явищ і їхнього відображення у сучасних освітніх практиках. Важливим напрямом є розробка навчальних програм, що включають філософські та етичні аспекти війни, а також створення інноваційних методів навчання, спрямованих на розвиток миротворчих навичок і стратегій.

Використання сучасних технологій в освіті також відіграє значну роль у цьому процесі. Інтерактивні платформи, віртуальна реальність та інші технологічні інновації можуть бути використані для створення навчальних середовищ, що моделюють складні етичні дилеми і конфлікти. Це допоможе студентам більш глибоко розуміти наслідки війни та розвивати навички мирного вирішення конфліктів.

Таким чином, освіта, яка враховує філософські виміри війни, може стати потужним інструментом для формування відповідальних громадян, здатних протистояти викликам сучасного світу. Це дослідження підкреслює важливість інтеграції таких підходів у освітні системи, що сприятиме не лише академічному, але й моральному та етичному розвитку студентів. У кінцевому підсумку, це допоможе створити суспільство, яке прагне до миру, справедливості та гуманізму.

Ключові слова: філософські виміри війни, освітні ідентичності, критичне мислення, етична відповідальність, миротворчі навички, освітні моделі, міждисциплінарні дослідження, соціальні виклики, політичні виклики, інноваційні методи навчання.

Summary

Horbal Ya. M., Hlebova N. I. Philosophical dimensions of war: impact on shaping educational identities in the modern world. – Article.

The research is dedicated to the profound philosophical dimensions of war and their impact on the formation of educational identities in the modern world. The analysis shows that education must take these dimensions into account to cultivate conscious, critically thinking, and ethically responsible citizens capable of confronting the challenges of war and promoting peace and justice. The philosophical aspects of war are considered fundamental factors that influence educational processes, shaping the worldview and values of future generations.

One of the key aspects is understanding war not only as a political or military conflict but also as a phenomenon that deeply affects human consciousness and identity. War changes the value orientations of society, influences interpersonal relationships, and shapes collective memory. In the context of education, this means that curricula should include elements that help students understand the complexity and multidimensionality of war, as well as its ethical and moral consequences.

Education that integrates philosophical reflections on war contributes to the development of critical thinking skills, empathy, and understanding of other cultures and perspectives among students. It is important to develop

the ability to reflect and analyze one's own beliefs and actions in the context of global challenges. This will enable future generations to better navigate complex social and political situations and actively work towards building a peaceful and just society.

Further research into the philosophical dimensions of war and their impact on the formation of educational identities opens up wide opportunities for interdisciplinary studies. This may include the analysis of literature, historical events, cultural phenomena, and their reflection in contemporary educational practices. An important direction is the development of educational programs that include the philosophical and ethical aspects of war, as well as the creation of innovative teaching methods aimed at developing peacebuilding skills and strategies.

The use of modern technologies in education also plays a significant role in this process. Interactive platforms, virtual reality, and other technological

innovations can be used to create educational environments that model complex ethical dilemmas and conflicts. This will help students to better understand the consequences of war and develop skills for peaceful conflict resolution.

Thus, education that considers the philosophical dimensions of war can become a powerful tool for shaping responsible citizens capable of meeting the challenges of the modern world. This research emphasizes the importance of integrating such approaches into educational systems, which will contribute not only to the academic but also to the moral and ethical development of students. Ultimately, this will help create a society striving for peace, justice, and humanism.

Key words: philosophical dimensions of war, educational identities, critical thinking, ethical responsibility, peacebuilding skills, educational models, interdisciplinary research, social challenges, political challenges, innovative teaching methods.